BALTIC COMPASS

Põllumajandusest lähtuva reostuse ohjamine nitraaditundlikul alal

Kaja Peterson
SEI Tallinn
3.12.2012 Jänedal

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

BALTIC COMPASS

WP6: Poliitika ja valitsemine. Juhtumiuuring VMK teemal

Eesmärk:

1. **Kirjeldada veemajanduskavade (VMK) rolli põllumajandusest tuleneva hajureostuse ohjamisel** *(riiklik raport)*.

Selleks analüüsiti VMK-de Meetmeprogrammides sisalduvaid "põllumajanduslikke meetmeid" ning VMK integreeritust teiste veereostust ohjavate poliitikadokumentidega.

2. **Anda ülevaade veekaitsepoliitikate rakendumisest põllumajandusliku reostuse piiramisel mõnel pilootalal.**

Uuringu läbiviimiseks valiti pilootala (Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlik ala) ning koostati sellele kohalduvate keskkonnameetmete kirjeldus ning analüüs. Lisaks viidi läbi NTA-l tegutsevate põllumajandustootjate arvamusküsitlus veekaitsest ning keskkonnameetmetest 2011 suvel.

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Pandivere ja Adavere – Põltsamaa nitraaditundlik ala (NTA)

1. NTA kogupindala on 3250 km², mis moodustab 7.5% Eesti maismaapinnast.
2. Looduslike tingimuste ja maastiku poolest eriline piirkond, kus esineb arvukalt karstialasid. Õhukese pinnakatte ja karstilehtrite tõttu on põhjavesi valdavalt kaitsmata või nõrgalt kaitstud.
3. Piirkonnas levivad Eesti viljakamad mullad. NTA-l asuva põllumajandusmaa osatähtsus on ca 1/3, mis ületab märgatavalt Eesti keskmist, 1/5 (Keskkonnaministeerium, 2008).
4. **NTA põllumajanduslik hajukoormus moodustab u 11% kogu Eesti vastavast näitajast, kuna pindala on 7,5%, siis ületab hajukoormuse intensiivsus mõnevõrra riigi keskmist (Keskkonnaministeerium, 2008).**
5. **Kogu lämmastikheitest NTA-l moodustab põllumajanduslik hajukoormus 55% (Keskkonnaministeerium, 2008).**
6. **Põllumajanduslik hajukoormus moodustab Eestis keskmiselt 55% lämmastiku ja 20% fosfori kogu siseveekogude koormusest (Keskkonnaministeerium, 2010).**

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Nitraaditundliku ala osatähtsus EL-s ca 40%

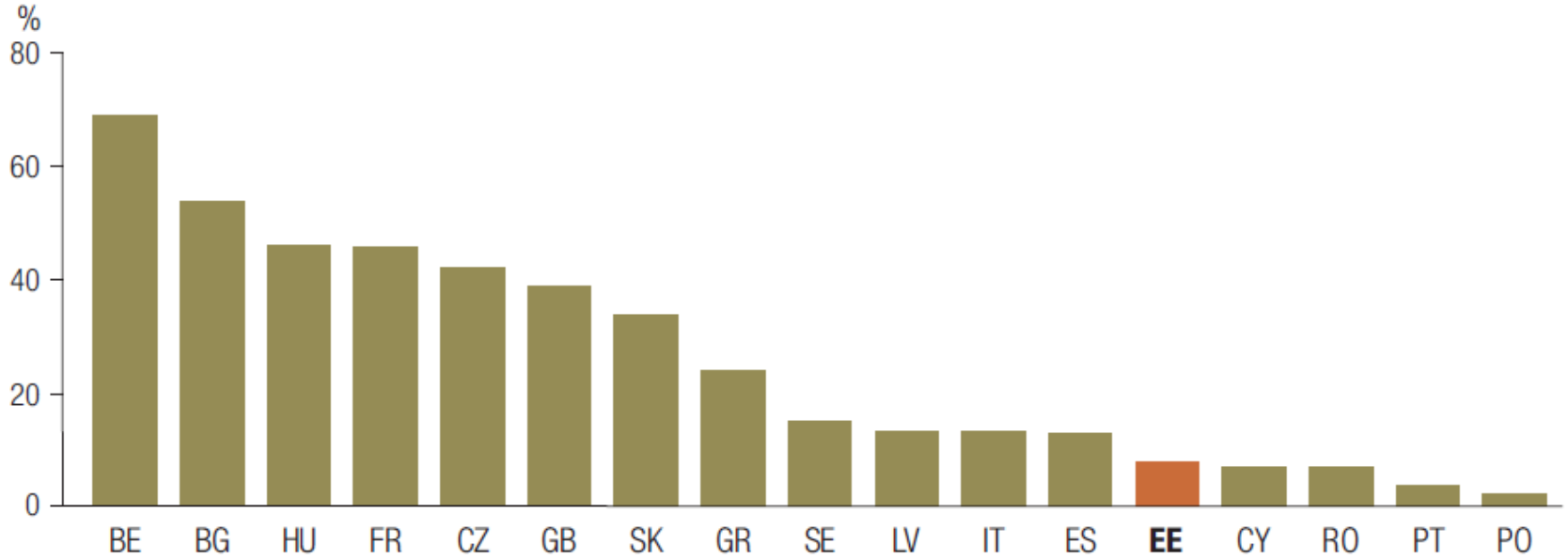

100%: Austria, Iirimaa, Holland, Leedu, Luksemburg, Malta, Saksamaa, Sloveenia, Soome ja Taani

EC, 2010

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Pandivere ja Adavere-Põltsamaa NTA

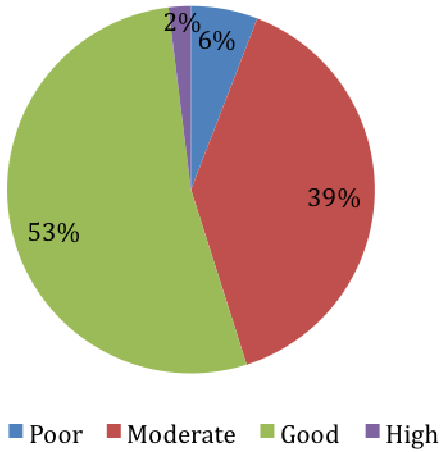

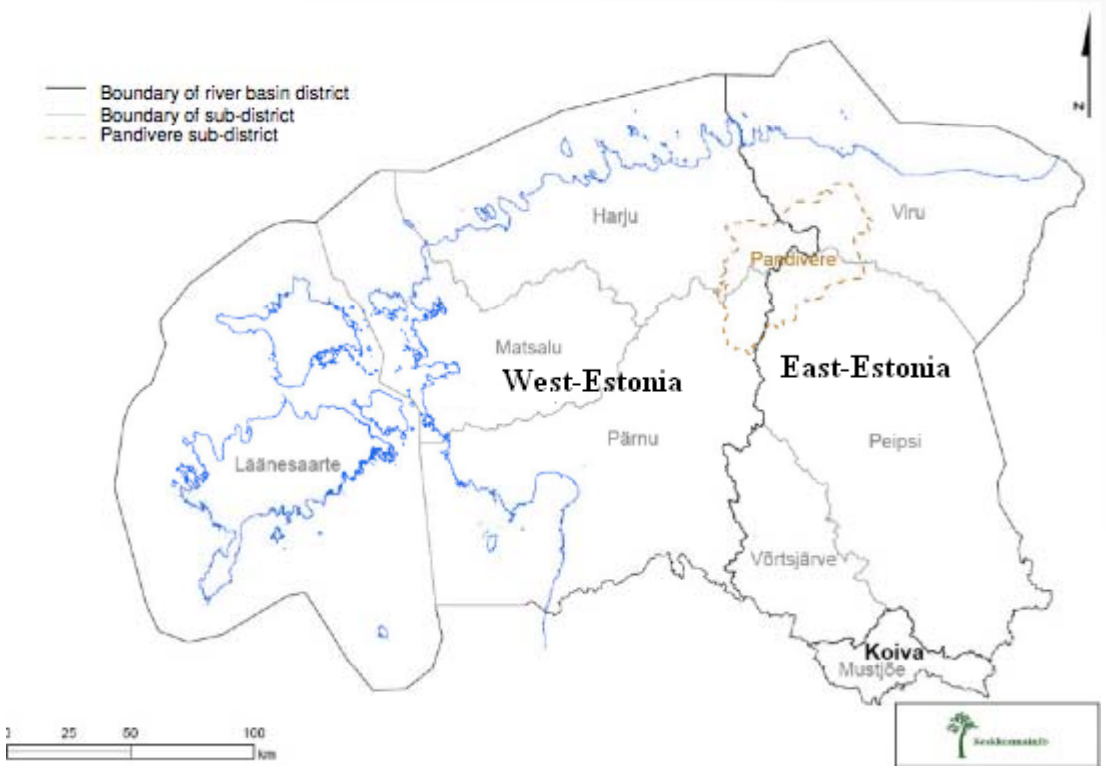

KTK, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Veekaitse NTA-l. Piirangud.

	NTA-l asuv haritav maa	Ülejäänud Eestis paiknev haritav maa
1	**Sõnniku ja mineraalväetisega on kokku** lubatud kasutada keskmiselt **170 kg/N** aastas ha haritava maa kohta.	**Sõnnikuga**, kaasa arvatud karjatamisel loomade poolt maale jäetavas sõnnikus sisalduv N ja P, on kokku lubatud kasutada keskmiselt **170 kg /N** ja 25 kg/P aastas ha haritava maa kohta.
2	Lubatud lämmastiku üldkogusest võib anda **mineraalväetistega** haritava maa ühe hektari kohta keskmisena mitte üle **140 kg aastas**.	**Mineraalväetistega** on lubatud aastas anda haritava maa ühe hektari kohta sellinc kogus lämmastikku ja fosforit, mis on põllumajanduskultuuride **kasvuks vajalik.**
3	Nitraaditundliku ala kaitsmata põhjaveega aladel pinnakatte paksusega kuni kaks meetrit ja karstialadel võib kaitse-eeskirja alusel piirata: a) Mineraalväetistega antavat lämmastikku aasta keskmise koguseni 100 kg haritava maa ühe hektari kohta; b) Loomapidamist 1,5 loomühikuni haritava maa ühe hektari kohta; c) Reoveesette kasutamist.	
4	**Allikate ja karstilehtrite ümbruses on kuni 50 meetri ulatuses** veepiirist või karstilehtri servast **keelatud väetamine, taimekaitsevahendite kasutamine ja sõnniku hoidmine sõnnikuaunas**, kui kaitse-eeskiri teisiti ei sätesta. Kaitse-eeskirjaga võib 50-meetrise piirangutega ala ulatust vähendada.	**Allikate ja karstilehtrite ümbruses on 10 meetri ulatuses** veepiirist või karstilehtrite servast keelatud **väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine ning vee kvaliteeti ohustav muu tegevus.**
5	Põllumajandusega tegeleva isiku poolt kasutatavast haritavast maast peab vähemalt **30 protsenti olema 1. novembrist kuni 31. märtsini kaetud taimkattega**. Sellest protsendist 1/3 võib asendada teravilja-, rapsi- või rüpsipõhu sügisese sissekünniga. Taimkattena käesoleva seaduse tähenduses mõistetakse talvituvaid kultuure, nagu taliteraviljad, taliraps, talirüps, kõrrelised ja liblikõielised heintaimed ning maitse- ja ravimtaimed.	

Veeseadus

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Orgaanilise väetise kogused Eestis ja 3 NTA maakonnas, t/ha

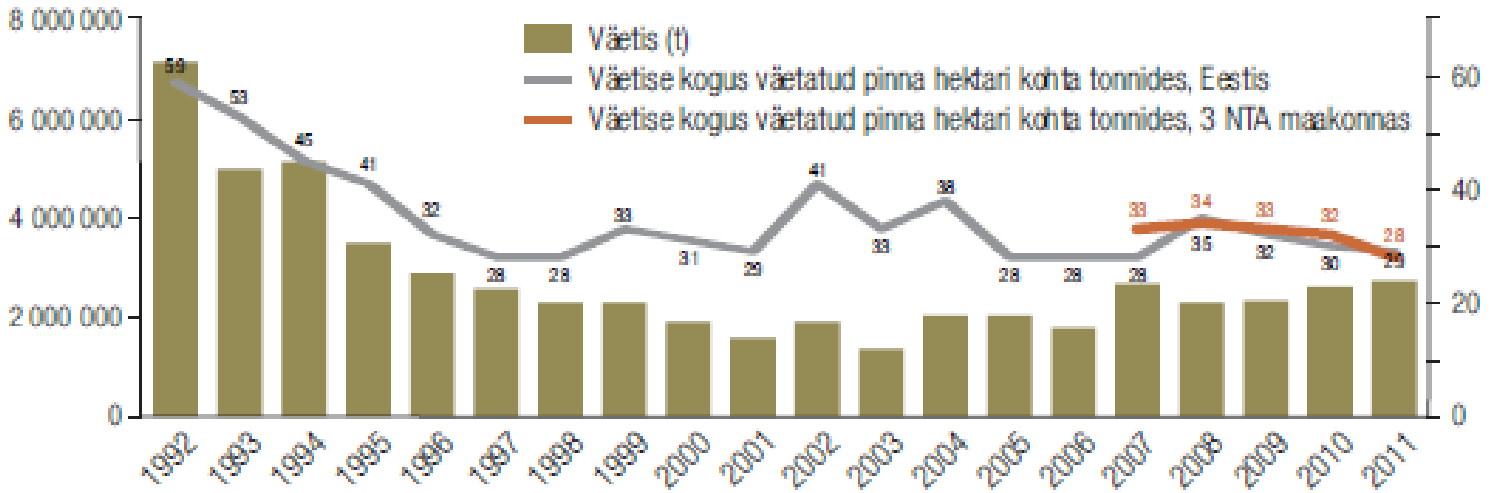

Statamet, 2012

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Mineraalväetiste kogused Eestis ja 3 NTA maakonnas, t/ha

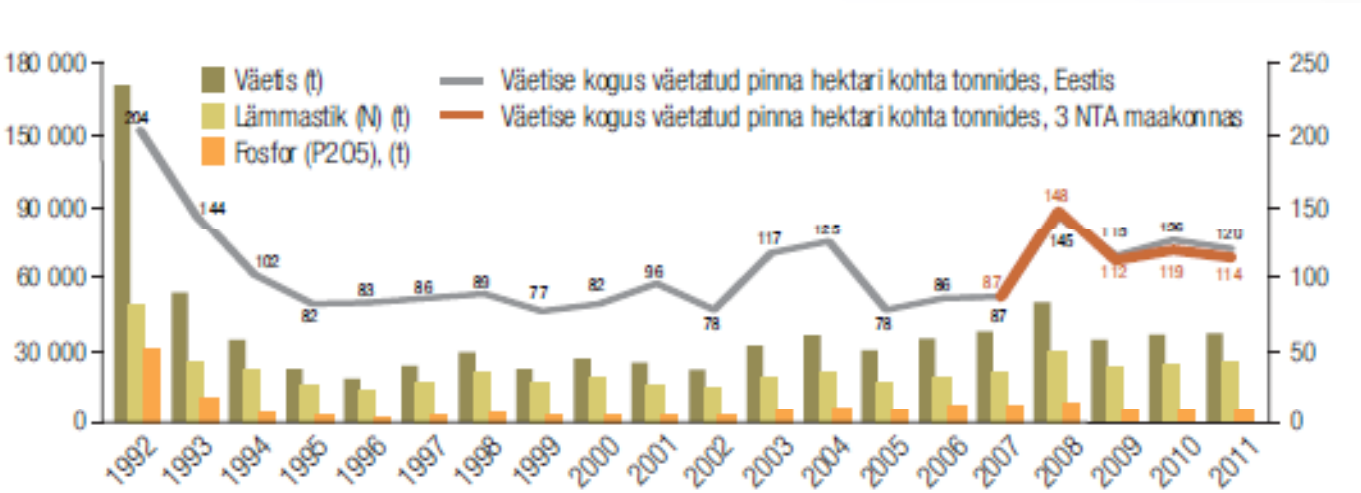

Statamet, 2012

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Põhja- ja pinnavee kvaliteet

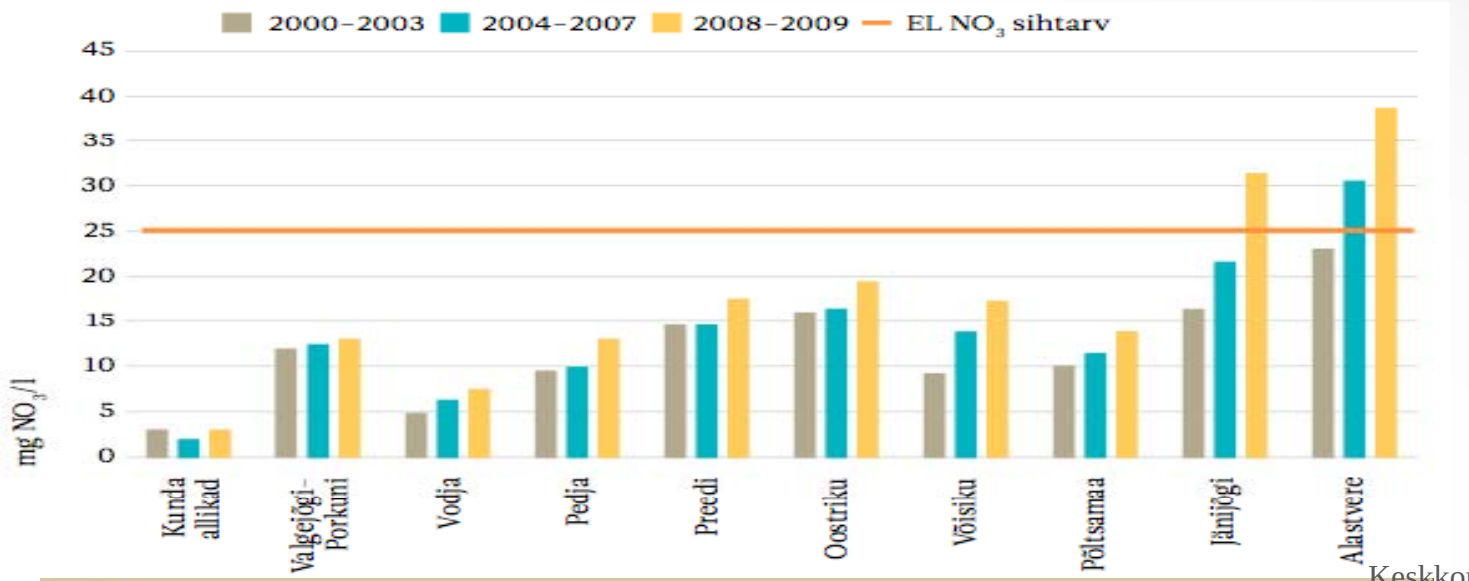

Keskkonnateabe Keskus, 2010

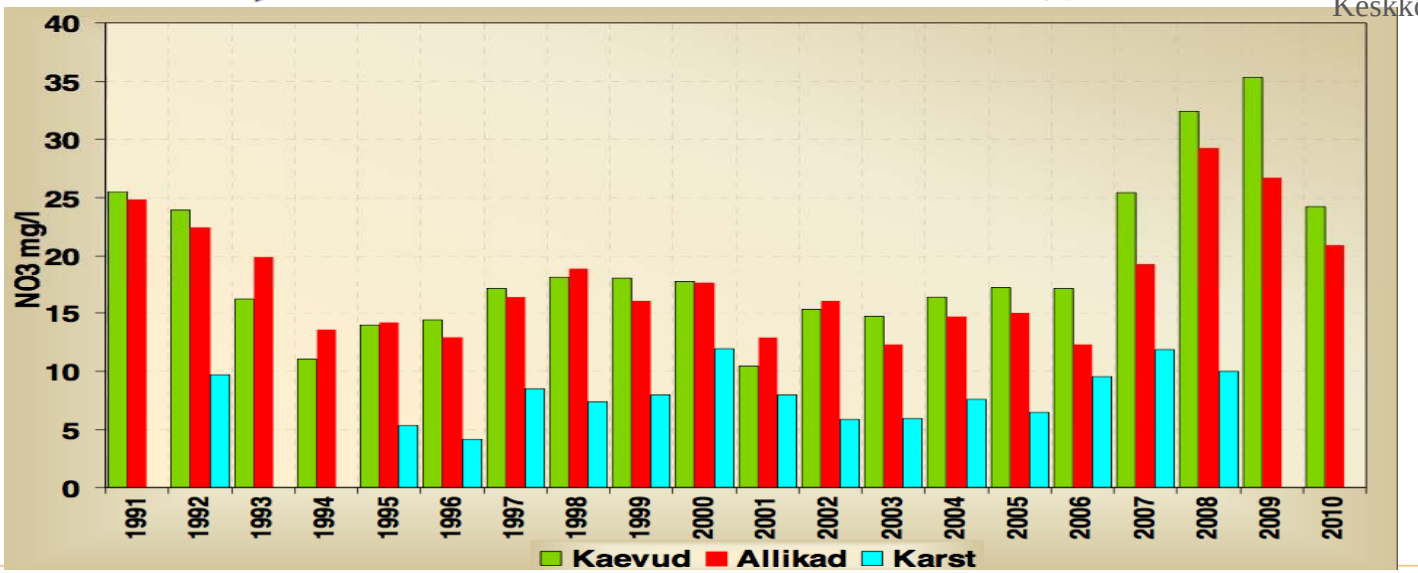

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Eesti Keskkonnauuringute Keskus, 2010

Veekaitse NTA-l. Toetused.

- KSM pinna osatähtsus ÜPT alusest pinnast maakondade keskmisena ja jaotumus valdade keskmisena (PRIA, 2011).

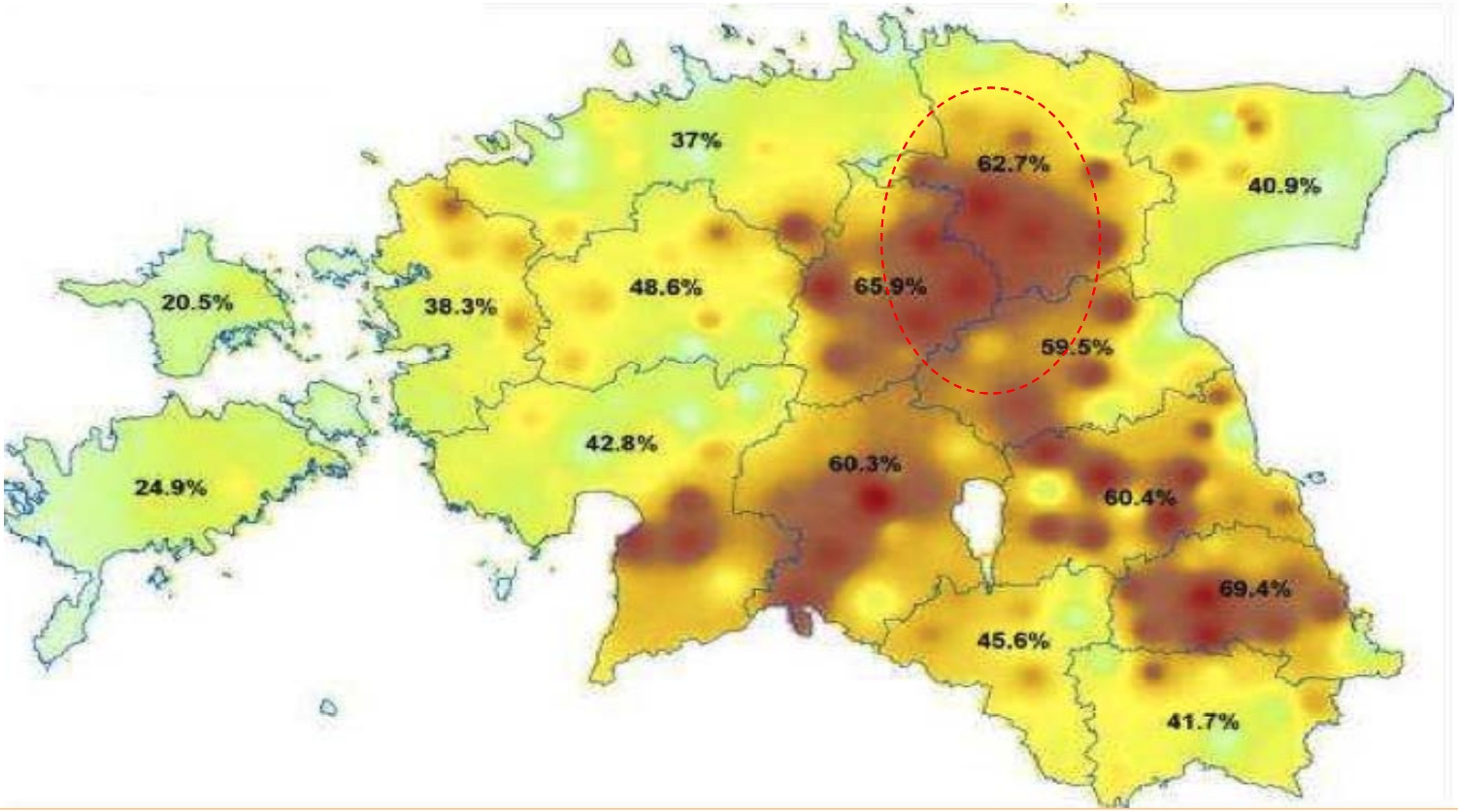

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

MAK 2007-2013 toetuse jagunemine 2010.a. seisuga, Meur

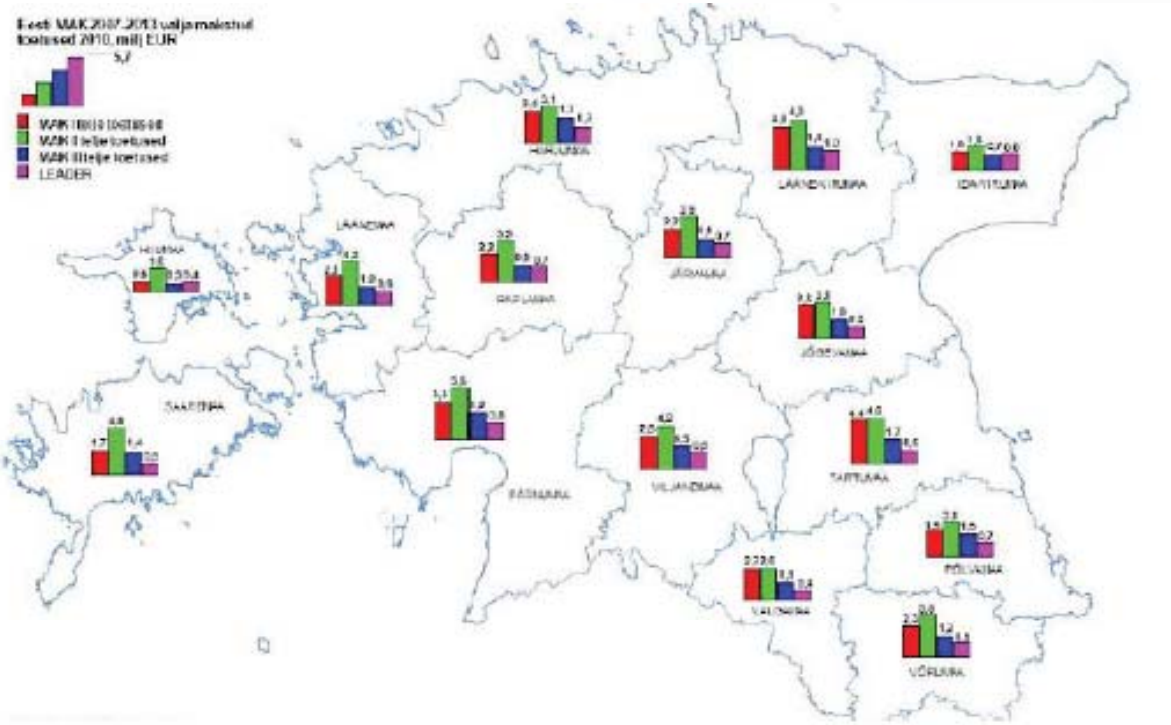

PRIA, 2011

MAKi 2. telje toetused

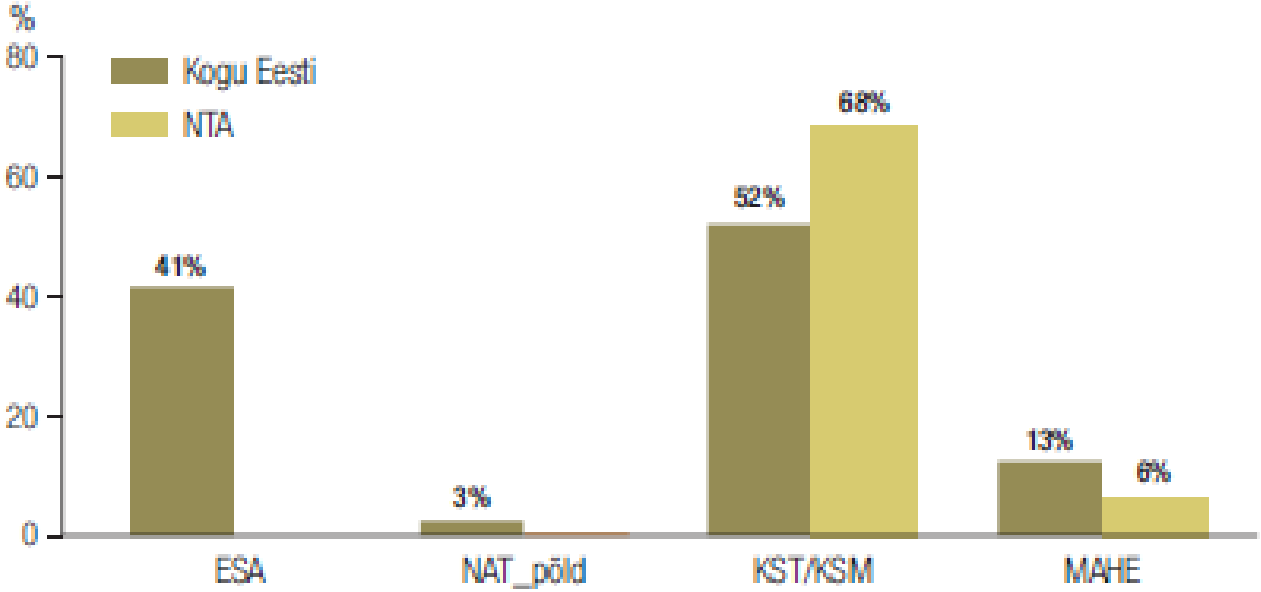

PRIA, 2011

Sall, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Investeeringutoetused MAKist

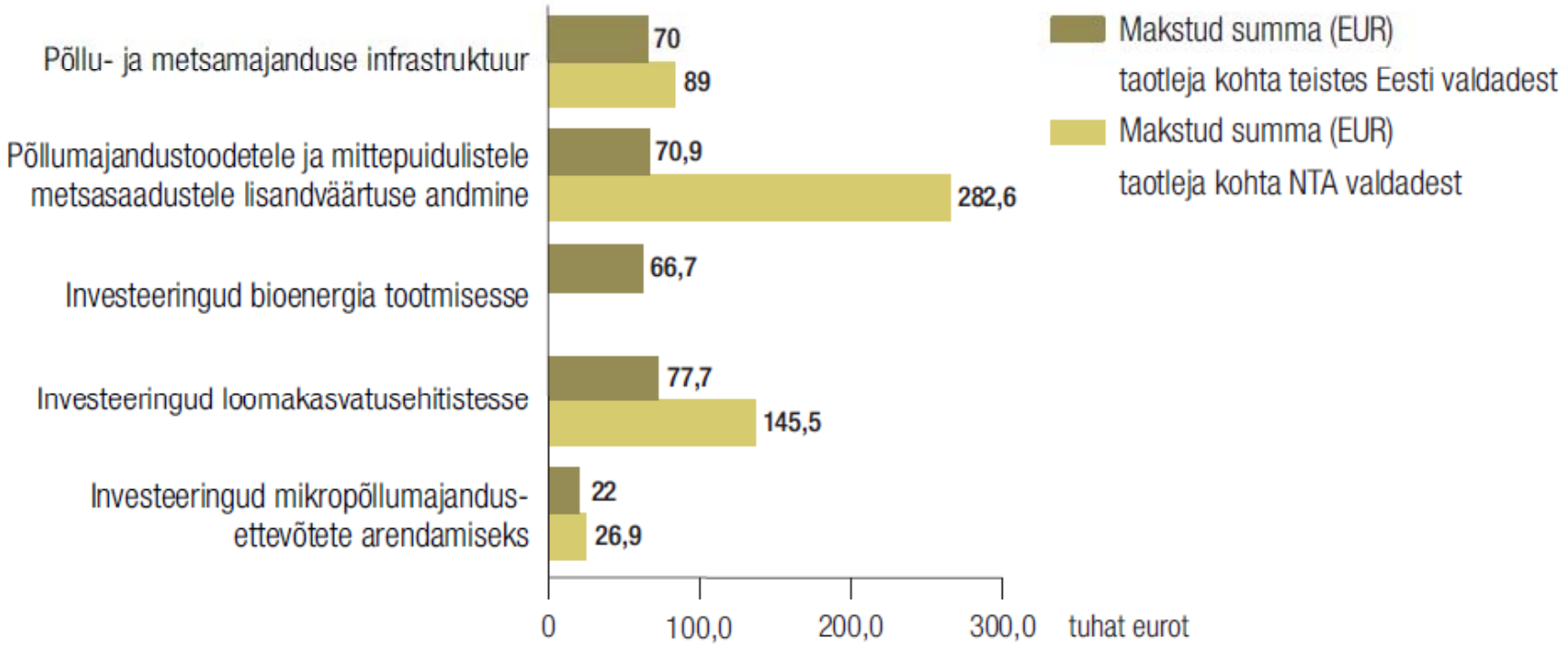

PRIA, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

NTA tegevuskava meetmed

- Lisaks vee-majanduskavades planeeritud meetmetele, on Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlikule alale koostatud tegevuskava.
- Tabel: Tegevuskava meetmed põllumajandusliku hajureostuse likvideerimiseks.

NTA tegevuskava	Maksumus tuh. krooni
Kord aastas Keskkonnaministeeriumi (KKM), Põllumajandusministeeriumi (PM), Keskkonnainspektsioooni, PRIA, Põllumajandusameti, Terviseameti ja konsulentide ühiste seminaride korraldamine	400
ÜPP ja VMK ühildamise EL koostööprojektis osalemine Pandivere näidisvalgalal	210
Põllumajandustootmist reguleerivate õigusaktide ühtlustamine	
NTA nõukogu töö jätkamine	150
Koostöö arendamine riigi- ja teadusasutustega (eri andmekogude ristkasutuse tõhustamine, andmevahetuse tagamine)	
Sügisese sõnnikulaotamise mõju piiramine pinna- ja põhjaveele	400
Konsulentide abi tõhustamine keskkonnasäästliku toote planeerimisel	
Tootmispiirangute kompenseerimise kaalumine põllumajandustootjatele	
Juhendmaterjalide ajakohastamine vastavalt EL, HELCOM ja riigisiseste õigusaktide muudatustele ja kinnitatud veemajanduskavadele, keskkonna, sh põhjavee kaitse teemaliste koolitusmaterjalide ühtlustamine	200
Konsulentide regulaarne veekaitsealane koolitamine	
Põllumajandustootjate koolitamine ja nõustamine	
NTA allikate ja karstialade andmestiku uuendamine	350
Järelevalve tõhustamine põllumajandustootjate poolt põhja- ja pinnavee kaitse nõuete täitmise üle	
Iga-aastane andmete kogumine ja seiretulemuste analüüs	
Nitraaditundliku ala II tegevuskava aruande koostamine	
Kokku	**1710**
Kogu NTA tegevuskava KOKKU	**4760**

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

VMKde ja NTA tegevuskava ühilduvus

	Eesti	NTA
Põllumajandusreostuse piiramine	15% kolme VMK kogumaksumusest	28 % NTA tegevuskava kogumaksumusest
Hajureostuse piiramine	79% hajureostuse piiramiseks vesikonna tasandi ja 8% alamvesikonna eelarvest	4% hajureostuse piiramiseks NTA tegevuskava eelarvest
VMKde ja NTA tegevuskava pole omavahel ühildatud		
VMKd ja NTA tegevuskava pole MAKiga ühildatud		

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Veekaitse korraldus NTA-l

1. **Administratiivselt** jaguneb NTA **3 maakonna** vahel (Järvamaa, Jõgevamaa ning Lääne-Virumaa) hõlmates 23 omavalitsust, sh 21 valda ja 2 linna (Rakvere ja Põltsamaa). Ehk 3 maakonna 40 omavalitsusest on 23 omavalitsust osaliselt või täielikult nitraaditundlikul alal.
2. **Keskkonnakaitset** NTA-l korraldavad Keskkonnaameti regionaalsed bürood, mis jagavad piirkonna **3 regiooniks**: Harju-, Järva-, Rapla regioon; Viru regioon ja Jõgeva-Tartu regioon.
3. NTA **veekaitse** on kavandatud **2 vesikonna veemajanduskavas** (VMK): Lääne-Eesti VMK ning Ida-Eesti VMK. Piirkond jaguneb omakorda 5 alamvesikonnaks: Harju-, Pärnu-, Viru-, Peipsi- ja Pandivere põhjavee alamvesikond.
4. Selleks, et ohjata põllumajandusest tulenevat reostust veekogudele, on koostatud **NTA**-le **tegevuskava** (2009-2011), mille elluviimist koordineerib **NTA Nõukogu**.

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

NTA tegevuskava juhtimine

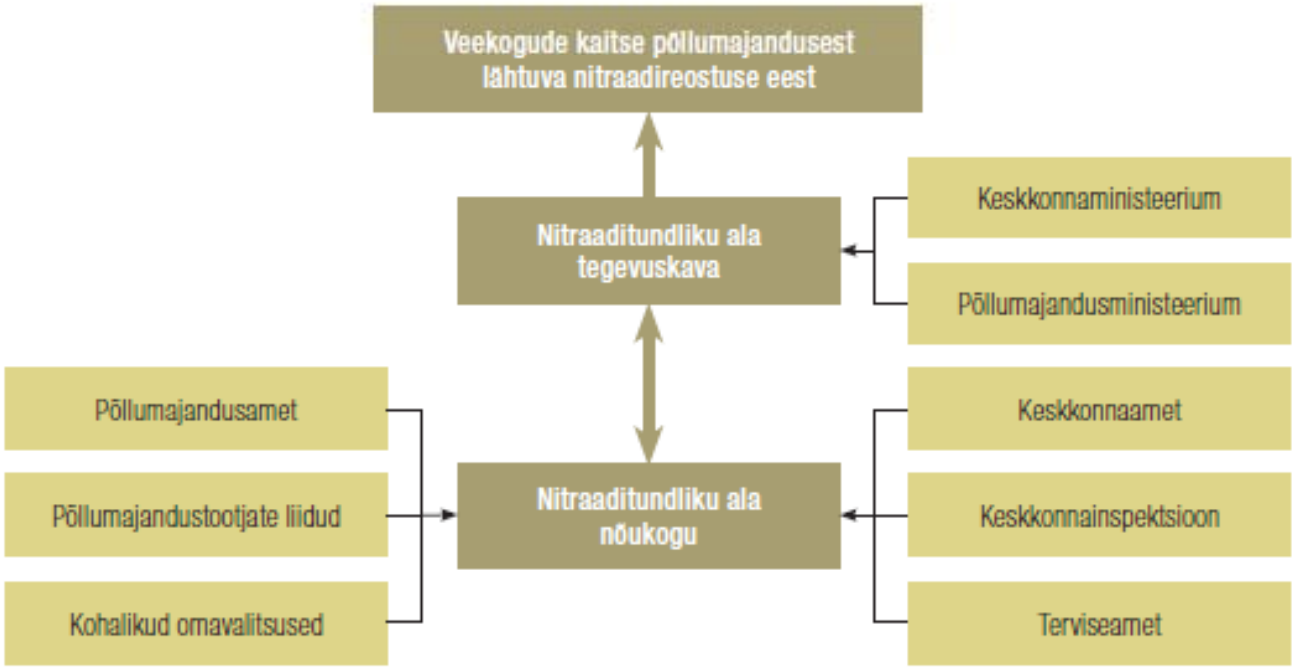

Sall, 2012

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

NTA juhtimine

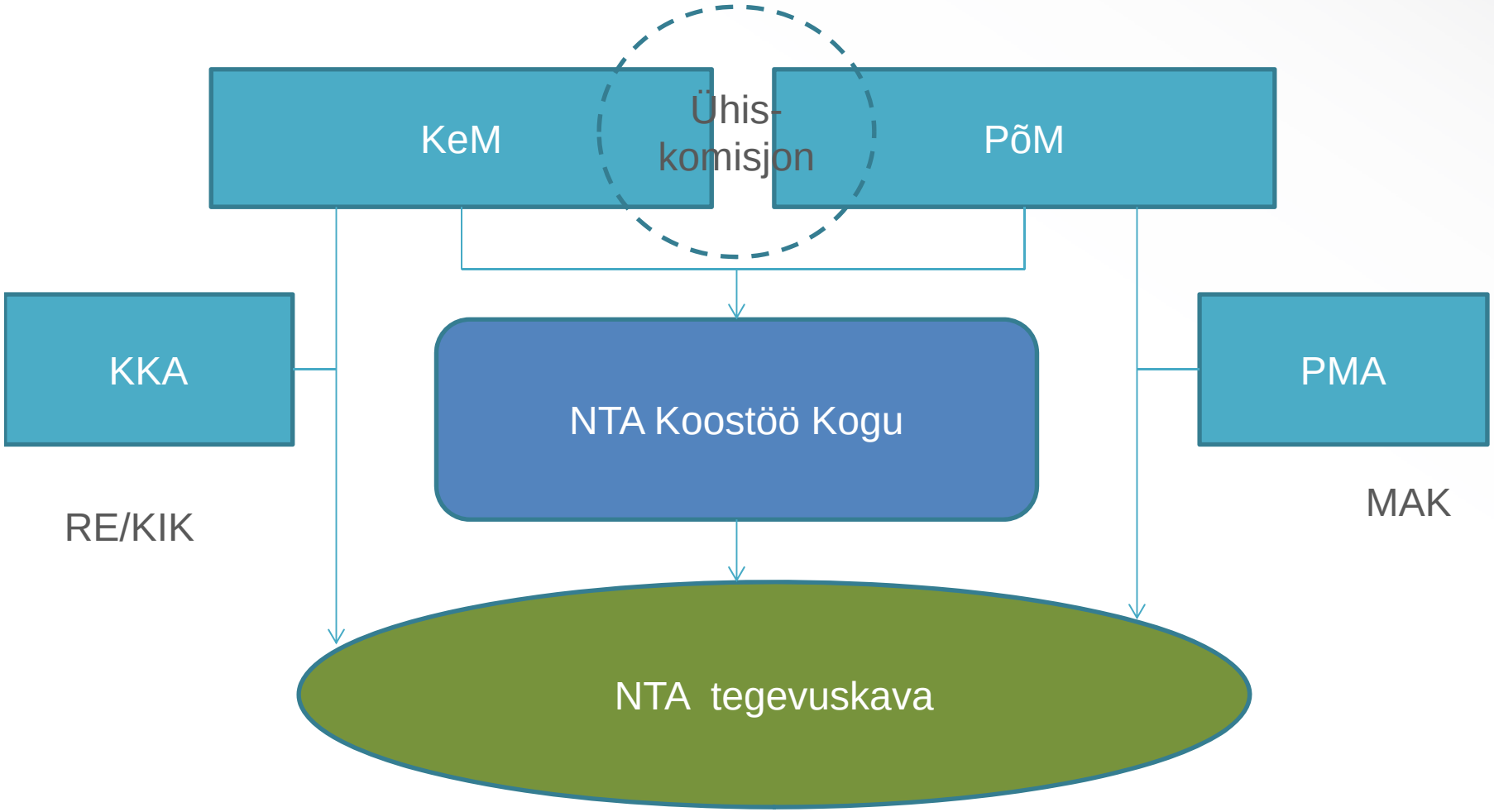

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

NTA põllumajandustootjate arvamusküsitlus 2011

1. Küsitluse eesmärk oli saada teada vastajate hinnanguid veekaitse meetmete piisavuse, asjakohasuse ja tõhususe kohta ning ettepanekuid veekaitse täiustamiseks.
2. Küsitlus koosnes 5 teemaplokist: veekaitse, keskkonnakaitse ning toomine, väetamine, nõustamine ning osalemine otsustamisel ja tootmise sotsiaal-majanduslik ülevaade.
3. Küsitlus viidi läbi 2011 augustis-septembris
4. Veebipõhise küsitluse vastamise prosent oli 18,8%

Allikas: Sall, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

NTA põllumajandustootjate arvamusküsitlus 2011

Valdav osa vastanuist (68%) usub, et põhja- ja pinnavee kvaliteet NTA-l on hea või väga hea.

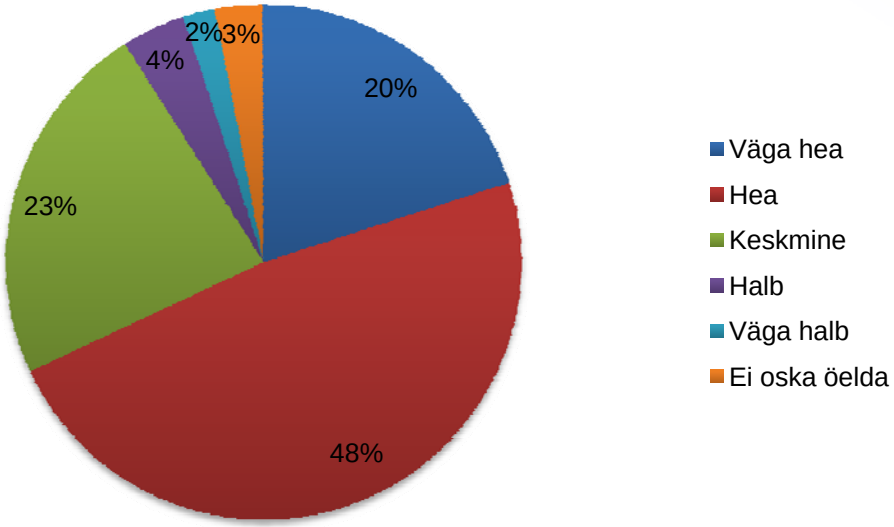

Allikas: Sall, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

NTA põllumajandustootjate arvamusküsitlus 2011

Küsitluse tulemused näitasid, et vastajad tunnistavad, et veereostus võib pärineda põllumajandustootmisest ning leidsid, et kõige rohkem võib mõjutada vee seisundit sõnnikumajandus (üle 80%).

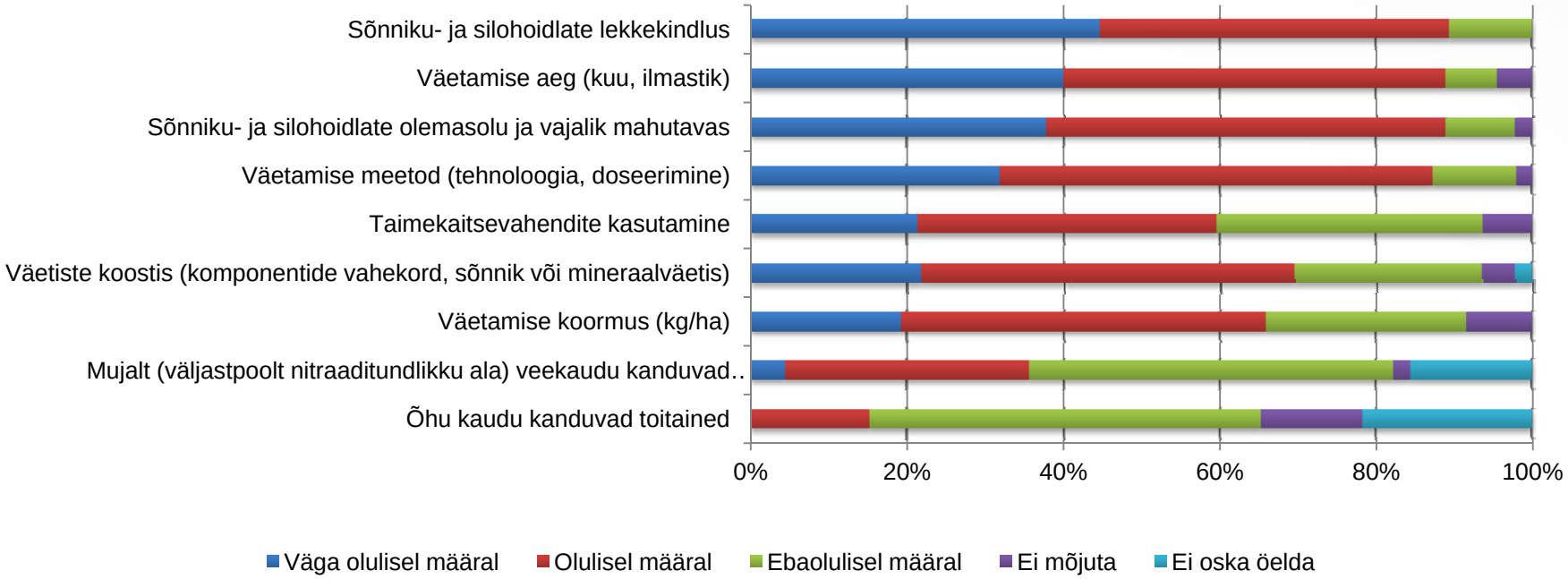

Allikas: Sall, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Milliseid meetmeid rakendaksite teie?

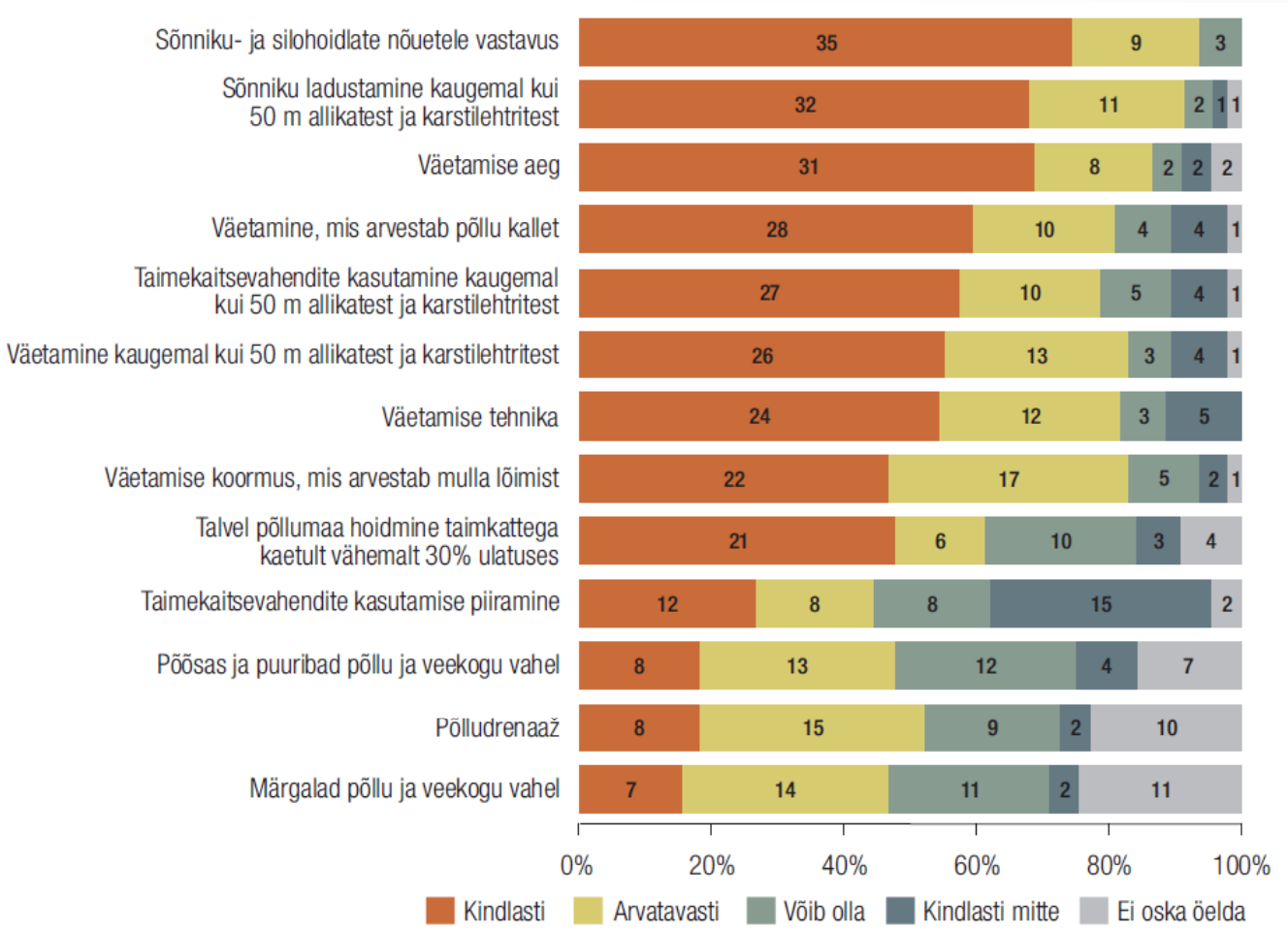

Sall, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Kas pigem tootja või maa hooldaja?

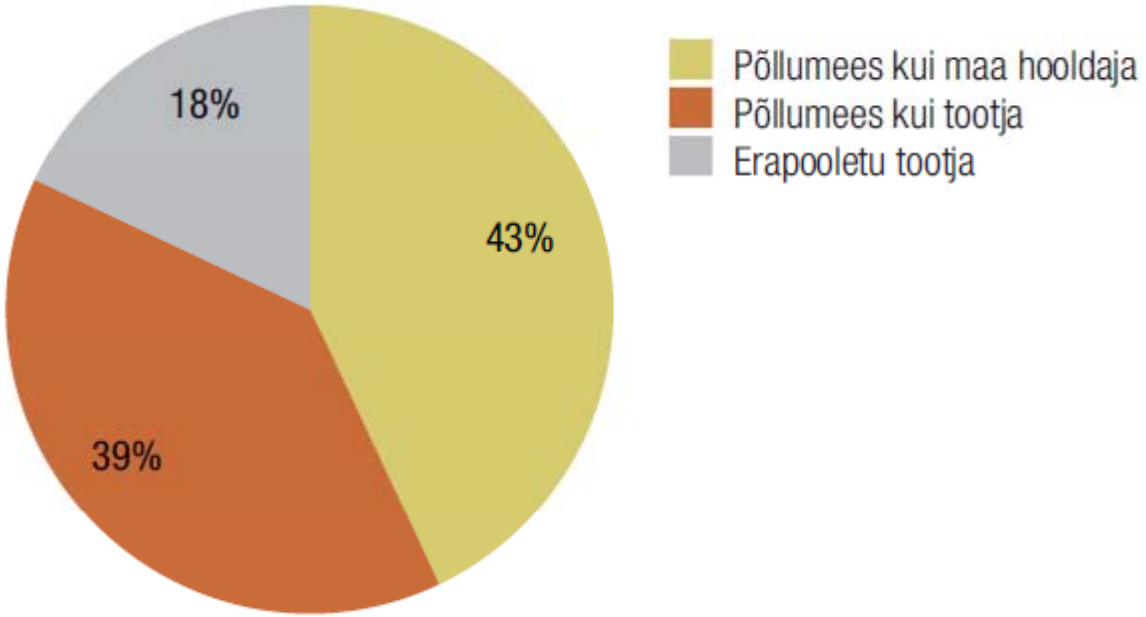

Sall, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Kas NTA tootjal on raskem ja kulukam toota?

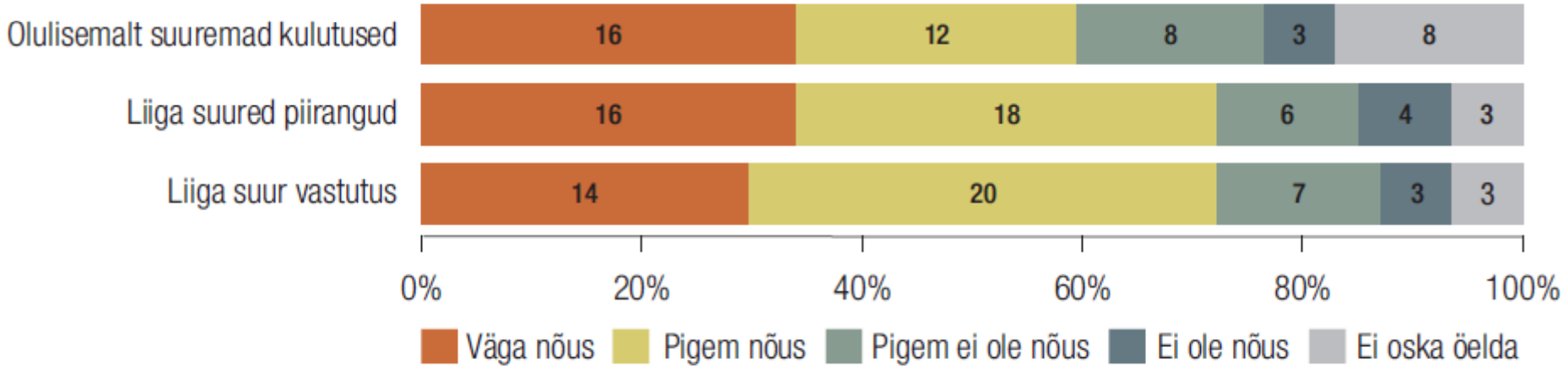

Sall, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

NTA põllumajandustootjate arvamusküsitlus 2011

Ligi 90% vastanutest saab NTA-l kehtivatest keskkonnanõuetest asjakohast teavet enamasti või aeg-ajalt just koolitustelt või internetist uurides.

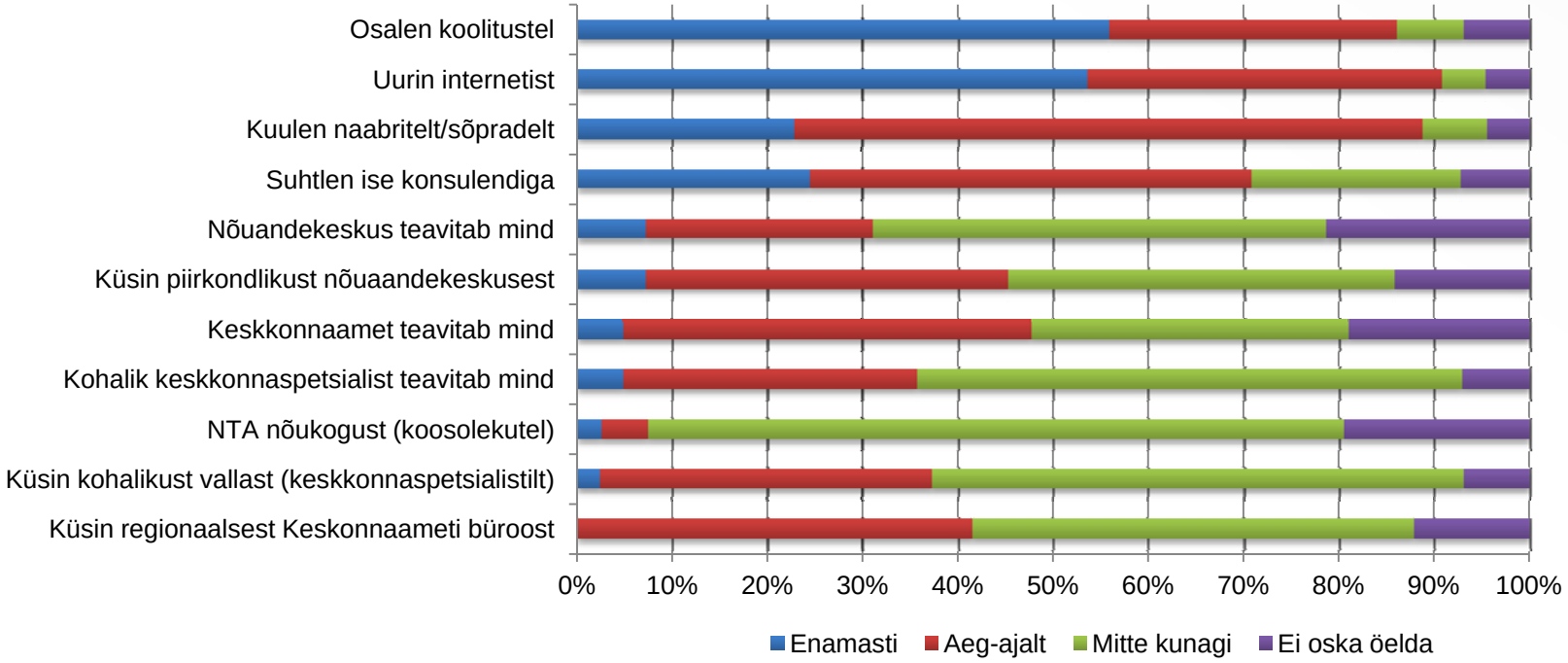

Allikas: Sall, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

NTA põllumajandustootjate arvamusküsitlus 2011

Põllumajandustootjad nimetasid kõige efektiivsemaks ja vajalikumaks meetmeks veereostuse ohjamisel toetust sõnnikuhoidlatele.

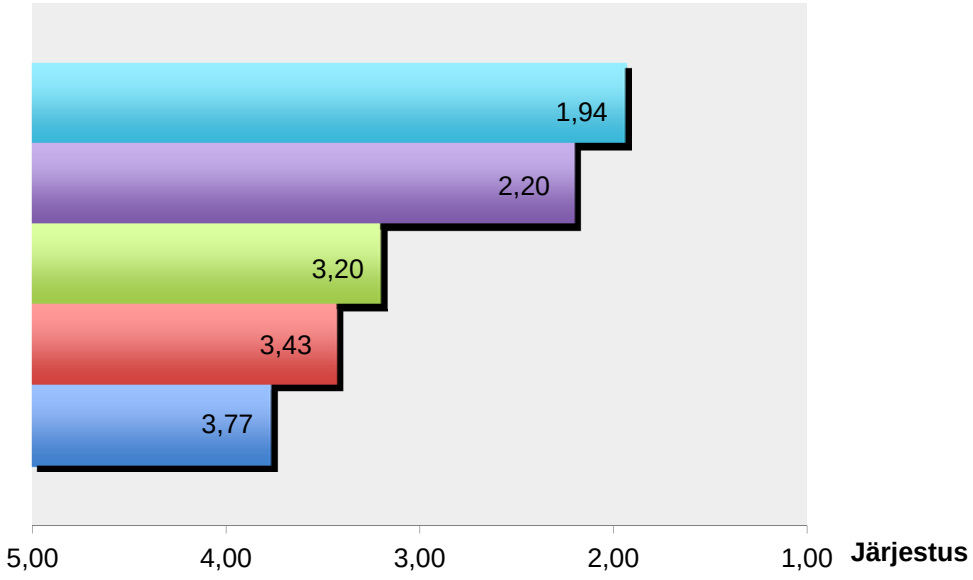

Allikas: Sall, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Mida tuleks teha veekvaliteedi parandamiseks?

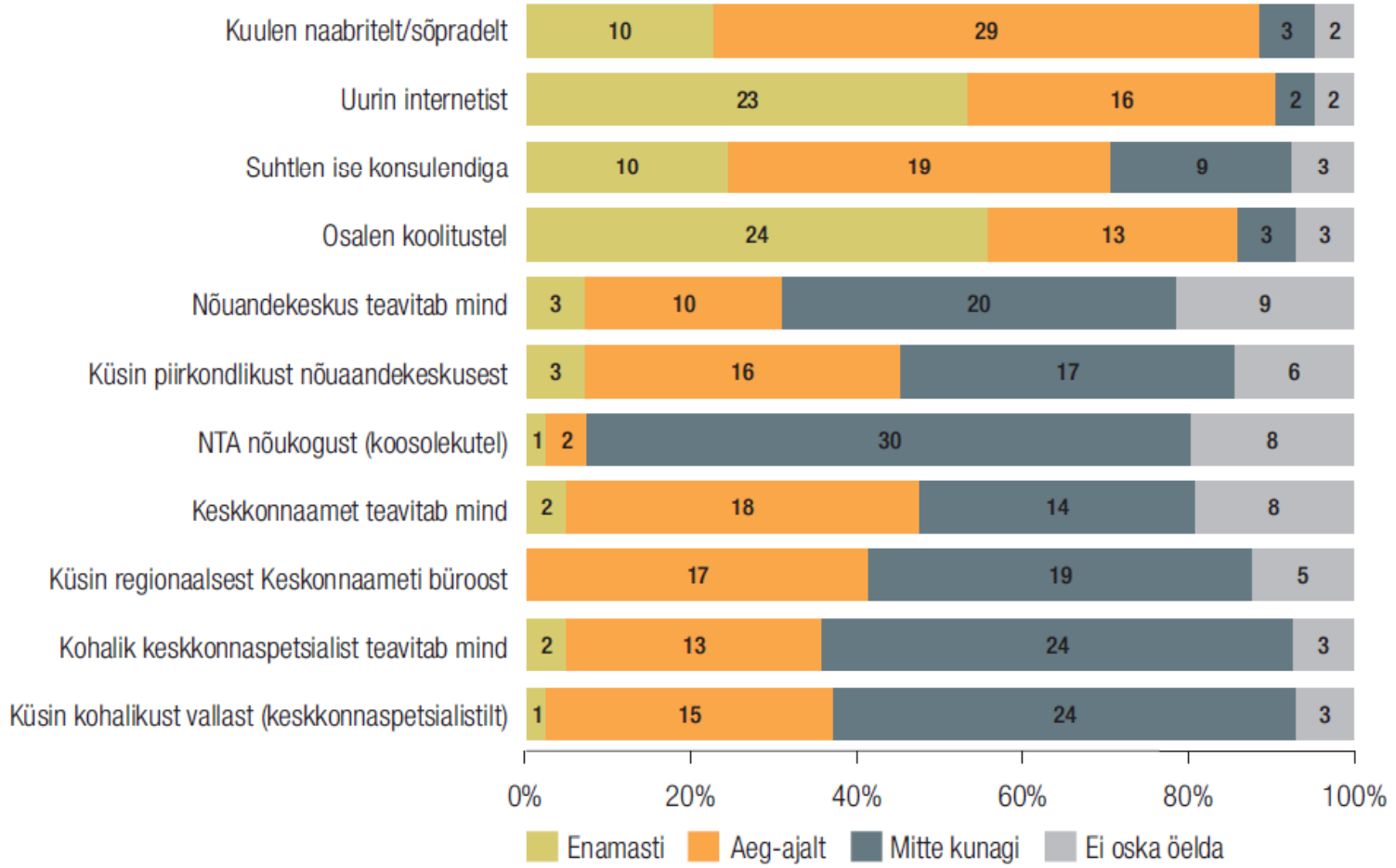

Allikas: Sall, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Kokkuvõtteks

- 2010. aasta põhjavee seiretulemused peegeldavad keskmist nitraatioonide kontsentratsiooni langust. Samas on põhjavee seire näidanud, et muutused võivad toimuda väga kiiresti ning väetiste kasutamise ja ebasoodsate ilmastikuolude koosmõjul võib veekvaliteet ka kiirelt halveneda. NTA-tegutsevad põllumajandustootjad ei pea vee kvaliteeti halvaks.
- Kuigi põllumajanduslik hajureostus on tunnistatud oluliseks veereostust põhjustavaks faktoriks ei usu tootjad, et hajureostus oleks NTA-l probleemiks.
- Põllumajandustootjad tunnistavad, et veereostus võib olla põhjustatud nende enda tegevusest, kuid peamiseks reostusallikaks peavad nad vaid sõnnikuhoidlate nõuetekohast olemasolu ning lekkekindlust.
- Küsitlusele vastanud leiavad, et NTA-l tegutsevatel tootjatel on liiga suured piirangud, eriti väetise kasutamise suhtes. Samas ei ole Statistikaameti andmete põhjal olulist erinevust näha väetiste kasutamises 3 NTA maakonna ja ülejäänud Eesti vahel.

Allikas: Sall, 2011

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Kokkuvõtteks

1. Tähtsustada põllumajanduslikku hajureostust VMKdes, NTA tegevuskavas ja ning veekaitset MAKis; võimaluse loomine ühistaotluse esitamiseks
2. Täiustada NTA kohta kogutavat statistikat ja seireandmeid (sh Statameti eraldi konto?) + e-põlluraamatu arendus (põllumassiivi tasandil)
3. Täiustada ja laiendada seirevõrku NTA-l ja tagada regulaarsed analüüsid
4. Tõhustada keskkonnajärelevalvet nõuetele vastavuse tagamiseks
5. Ühildada VMKd ja NTA tegevuskava ning MAKi toetused meetmeprogrammi tasandil
6. Korraldada NTA juhtimine ümber nii, et tootjate esindajad saaksid meetmeprogrammi koostamisel ja uuendamisel ning rakendamisel tõhusamalt kaasa rääkida

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

BALTIC COMPASS

Tänan tähelepanu eest!

Foto: M Sall

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)